

Kap. 25 Strøm og resistans

Til nå: Elektrostatikk: Ladninger i ro.

Fra nå: Elektrisk strøm: Ladninger i bevegelse.

Målsetning:

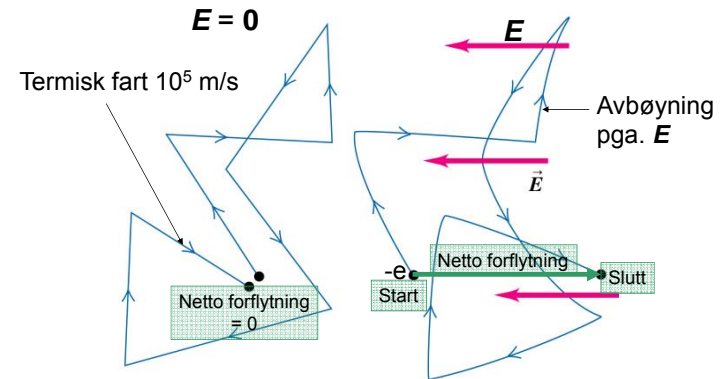
Grunnleggende forståelse for

- HVA elektrisk strøm er
- HVORFOR vi må ha elektrisk krets for å få strøm
- Ohms lov, makroskopisk og mikroskopisk

Punktvis:

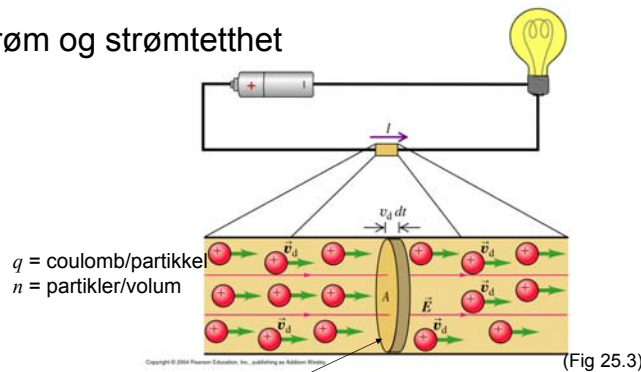
- Strøm, driftsfart, strømtetthet
- Resistivitet og resistans
- Dissipativ energi i ledere.

Elektronbevegelse i ledere

(Fig. 25.27)

Strøm og strømtetthet

(Fig 25.3)

$q = \text{coulomb/partikkel}$
 $n = \text{partikler/volum}$

Ladning innenfor skive: $dQ = q n \cdot (\text{volum}) = q n (v_d dt A)$
 $\Rightarrow J = I/A = dQ/dt \cdot 1/A = q n v_d$
 vektor: $\mathbf{J} = q \cdot n \cdot \mathbf{v}_d$

Strømtetthet og Ohms lov

Strømtetthet $\mathbf{J} = q \cdot n \cdot \mathbf{v}_d$

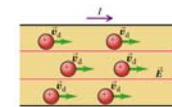
enheter: $A/m^2 = C/\# \cdot \#/m^3 \cdot m/s$

$q = \text{coulomb per ladning (C/\#)}$

$n = \text{ant. ladn/volum (\#/m}^3\text{)}$

$v_d = \text{driftsfart (m/s)}$

og $v_d = \mu E$

gir Ohms lov: $\mathbf{J} = (q n \mu) \mathbf{E} = \sigma \mathbf{E}$ } mikroskopisk
 $\mathbf{E} = 1/\sigma \mathbf{J} = \rho \mathbf{J}$
 $V = R I$ } makroskopisk

TABLE 5-1 REPRESENTATIVE VALUES FOR CONDUCTIVITY OF SEVERAL MATERIALS AT ROOM TEMPERATURE, RANGING FROM GOOD CONDUCTORS TO GOOD INSULATORS

$\sigma = 1/\rho$

Material	σ (S m ⁻¹)	Classification	Enhet: $\Omega^{-1}m^{-1} = Sm^{-1}$
Silver	6.17×10^7	Conductors	
Copper	5.8×10^7		
Aluminum	3.82×10^7		
Brass	2.56×10^7		
Tungsten	1.83×10^7		
Nickel	1.45×10^7		
Iron	1.03×10^7		
Nichrome	0.1×10^7		
Mercury	1.0×10^6		
Graphite	$\sim 3.0 \times 10^4$		
Sea water	~ 4.0	Intrinsic semiconductor	
Intrinsic germanium	~ 2.2		
Ferrite	$\sim 1.0 \times 10^{-2}$		
Intrinsic silicon	$\sim 0.44 \times 10^{-3}$	Insulators	
Distilled water	$\sim 1.0 \times 10^{-4}$		
Bakelite	$\sim 1.0 \times 10^{-9}$		
Glass	$\sim 1.0 \times 10^{-12}$		
Mica	$\sim 1.0 \times 10^{-15}$		
Fused quartz	$\sim 1.0 \times 10^{-17}$		

**Tabell i Y & F:
Resistivitet $\rho / \Omega m$**

I metaller øker ρ med temp:
 $\rho = \rho_0(1 + \alpha(T-T_0))$

Table 25.1 Resistivities at Room Temperature (20 °C)

Substance	ρ ($\Omega \cdot m$)	Substance	ρ ($\Omega \cdot m$)
Conductors		Semiconductors	
Metals		Pure carbon (graphite)	3.5×10^{-5}
Silver	1.47×10^{-8}	Pure germanium	0.60
Copper	1.72×10^{-8}	Pure silicon	2300
Gold	2.44×10^{-8}	Insulators	
Aluminum	2.75×10^{-8}	Amber	5×10^{14}
Tungsten	5.25×10^{-8}	Glass	$10^{10}-10^{14}$
Steel	20×10^{-8}	Lucite	$>10^{13}$
Lead	22×10^{-8}	Mica	$10^{11}-10^{15}$
Mercury	95×10^{-8}	Quartz (fused)	75×10^{16}
Alloys		Sulfur	10^{15}
Manganin (Cu 84%, Mn 12%, Ni 4%)	44×10^{-8}	Teflon	$>10^{13}$
Constantan (Cu 60%, Ni 40%)	49×10^{-8}	Wood	10^8-10^{11}
Nichrome	100×10^{-8}		

Copyright © 2008 Pearson Education, Inc., publishing as Pearson Addison-Wesley

Superledere

Resistans faller brått til ≈ 0 under gitt temp T_C

Konduktivitet:

Halvledere: $\sigma \approx 1 (\Omega m)^{-1}$
 Metaller: $\sigma \approx 10^7 (\Omega m)^{-1}$
 Superledere: $\sigma > 10^{20} (\Omega m)^{-1}$

- 1911: H Kammerlingh Onnes: Kvikksølv under 4,1 K
- 1957: BCS-teori (J Bardeen, LN Cooper, JR Schrieffer): Kvantemekanisk forklaring.
- 1986: J. Bednorz, KA Müller: Visse oksider: superledning opp til 100 K. (Flytende N₂ har temp 77 K.)

Mer om superledere under magnetisme

Kap. 25: Strøm og resistans Oppsummering

Strøm: $I = dq/dt$ (enhet: C/s = A)
 Strømtetthet $J = I/\text{areal} = nqv_d$ (A/m²), v_d = driftsfart
 Ohms lov: $E = \rho J$ eller $V = RI$
 resistans = motstand = $R = \rho l / A$ (Ω)
 resistivitet: ρ (Ωm)
 konduktivitet: $\sigma = 1/\rho$ ($\Omega^{-1} m^{-1}$)
 Effekt: $P = IV = I^2 R = V^2/R$ (watt=W)

Kap 25.6 (Lill, kap 21.4):
 Molekylær modell, les selv (orienterende stoff)

Kap. 25: Strøm og resistans

Fortegn:

Driftsfart: $v_d = \mu E$

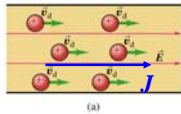
+ladn: $\mu > 0$

- ladn: $\mu < 0$

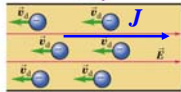
Strømtetthet $J = nqv_d = nq\mu E = \sigma E$

+ladn: $q > 0, \mu > 0, \sigma = nq\mu > 0$

- ladn: $q < 0, \mu < 0, \sigma = nq\mu > 0$

(a)

(b)

dvs. positiv strøm J går i samme retning som E ,

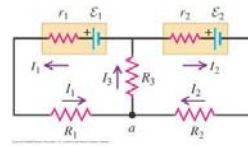
uansett positive eller negative ladningsbærere.

Men (valens)elektroner beveger seg i motsatt retning av strøm I .

Kap25 Driftsfart v_d

- Beregning i seinere øvingsoppgave gir:
- Elektronenes driftsfart i ledninger er i størrelsesorden 0,1-1 m/time $\approx$ 1-10 km / år, dvs. 100 år Trondheim-Oslo
- Vekselstrøm 50 Hz: typisk 5 μ m utslag
- Men spenningen forplanter seg omtrent med lysfarten!

Kap.25 Kilder for ems (energikilder)

- Batteri: Kjemisk reaksjon (eks. bly/svovelsyre)
- "Spenningsforsyning/strømforsyning"
Energi fra 220V-nettet via "boks med knapper"
- Generatorer (vann-/gass-/kull-/atomkraftverk).
- Brenselceller (H_2 og O_2 gir vann og elektroner)
- Solceller (max innstråling 1kW/m^2)
Halvledermateriale

Litt mer i Lillestøl, kap 22.1